

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9 Sub. Code :

1	7	2	3	6
---	---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	3
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 3rd Semester
(2124)

PUBLIC ADMINISTRATION (In all Mediums)

Paper : Personnel Administration (With Special Reference to India)

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 90

Note :— (1) Attempt **FIVE** questions in all. Question No. 1 is compulsory. Attempt rest of the **FOUR** questions (**18** marks each) selecting at least **ONE** question from each unit.

(2) Question No. 1 consists of **TWELVE** short answer questions carrying **2** marks each. Attempt any **NINE** questions in brief.

1. Attempt any **NINE** questions in **25-30** words :

- (i) Write two principles of Personnel Administration.
- (ii) Write two functions of Civil Services.
- (iii) What is Job Description ?
- (iv) What is Bureaucracy ?
- (v) Write two problems of Recruitment System in India.
- (vi) Define Training.

- (vii) Write two causes of corruption.
- (viii) Write two functions of State Public Commission.
- (ix) What is Position Classification ?
- (x) What is Conduct and Discipline ?
- (xi) Where is L.B.S. Academy of training centre located ?
- (xii) What is Morale ? 2×9=18

UNIT-I

- 2. What is Personnel Administration ? Discuss its characteristics and importance in detail. 18
- 3. What is Bureaucracy ? Discuss its characteristics and also give suggestions to remove these weaknesses. 18

UNIT-II

- 4. What is Recruitment ? Discuss its methods and their Advantages and Disadvantages in detail. 18
- 5. Discuss the composition and functions of Union Public Service Commission (UPSC) in detail. 18

UNIT-III

- 6. What is Training ? Discuss the types, methods and problems of Training System in India. 18
- 7. What is Promotion ? Discuss the principles of Promotion and their merits & demerits in detail. 18

UNIT-IV

8. What is Corruption ? Discuss the causes of corruption in Indian Administration. How it can be removed from administration ? 18
9. What is Administrative Tribunal ? Discuss the reasons for its growth in India. 18

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- (1) कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर दीजिये। प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य है। प्रत्येक यूनिट में से कम से कम एक प्रश्न का चयन करते हुए शेष चार प्रश्नों (प्रत्येक प्रश्न के 18 अंक है) का प्रयास करें।

(2) प्रश्न क्र. 1 में बारह लघुउत्तरीय प्रश्न हैं। प्रत्येक के 2 अंक है। संक्षेप में किन्हीं नौ प्रश्नों का उत्तर दीजिये।

1. किन्हीं नौ प्रश्नों को 25-30 शब्दों में हल करें :
- (i) कार्मिक प्रशासन के दो सिद्धांत लिखिये।
 - (ii) सिविल सेवा के दो कार्य लिखिये।
 - (iii) नौकरी विवरण क्या है ?
 - (iv) नौकरशाही क्या है ?
 - (v) भारत में भर्ती प्रणाली की दो समस्याएँ लिखिये।
 - (vi) प्रशिक्षण को परिभाषित करें।

(vii) भ्रष्टाचार के दो कारण लिखिये।

(viii) राज्य लोक आयोग के दो कार्य लिखिये।

(ix) स्थिति वर्गीकरण क्या है ?

(x) आचरण और अनुशासन क्या है ?

(xi) एल.बी.एस. एकेडमी ऑफ ट्रेनिंग सेंटर कहाँ स्थित है ?

(xii) मनोबल क्या है ?

2×9=18

यूनिट-I

2. कार्मिक प्रशासन क्या है ? इसकी विशेषताओं एवं महत्व पर विस्तार से चर्चा करें। 18
3. नौकरशाही क्या है ? इसकी विशेषताओं की चर्चा कीजिये तथा इन कमजोरियों को दूर करने के सुझाव भी दीजिये। 18

यूनिट-II

4. भर्ती क्या है ? इसके तरीकों और उनके फायदे-नुकसानों पर विस्तार से चर्चा करें। 18
5. संघ लोक सेवा आयोग (यूपीएससी) की संरचना और कार्यो पर विस्तार से चर्चा करें। 18

यूनिट-III

6. प्रशिक्षण क्या है ? भारत में प्रशिक्षण प्रणाली के प्रकारों, तरीकों और समस्याओं पर चर्चा करें। 18
7. प्रमोशन क्या है ? प्रमोशन के सिद्धांतों और उनके गुण-दोषों पर विस्तार से चर्चा करें। 18

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਖ਼ੁਸ਼ਾਚਾਰ ਕਯਾ ਹੈ ? ਭਾਰਤੀਯ ਖ਼ੁਸ਼ਾਸਨ ਮੇਂ ਖ਼ੁਸ਼ਾਚਾਰ ਕੇ ਕਾਰਨੋਂ ਖ਼ਰ ਚਰਚਾ ਕਰੇਂ। ਇਸੇ ਖ਼ੁਸ਼ਾਸਨ ਸੇ ਕੈਸੇ ਹਟਾਯਾ ਜਾ ਸਕਤਾ ਹੈ ? 18
9. ਖ਼ੁਸ਼ਾਸਨਿਕ ਨਯਾਯਾਧਿਕਰਨ ਕਯਾ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਇਸਕੀ ਵ੍ਰਦ੍ਧਿ ਕੇ ਕਾਰਨੋਂ ਖ਼ਰ ਚਰਚਾ ਕਰੇਂ। 18

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- (1) ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ (ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 18 ਅੰਕ ਹਨ) ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ।

(2) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਲਘੁ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ। ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦਿਓ।

1. ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਕਰੋ :
- (i) ਕਰਮਚਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਦੋ ਸਿਧਾਂਤ ਲਿਖੋ।
 - (ii) ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਜ ਲਿਖੋ।
 - (iii) ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕੀ ਹੈ ?
 - (iv) ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਕੀ ਹੈ ?
 - (v) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਿਖੋ।
 - (vi) ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
 - (vii) ਖ਼ੁਸ਼ਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਲਿਖੋ।

(viii) ਰਾਜ ਲੋਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਜ ਲਿਖੋ।

(ix) ਸਥਿਤੀ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕੀ ਹੈ ?

(x) ਆਚਰਣ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਕੀ ਹੈ ?

(xi) L.B.S. ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਅਕੈਡਮੀ ਕਿੱਥੇ ਸਥਿਤ ਹੈ ?

(xii) ਮਨੋਬਲ ਕੀ ਹੈ ?

2×9=18

ਯੂਨਿਟ-I

2. ਕਰਮਚਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18
3. ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਦਿਓ। 18

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਭਰਤੀ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18
5. ਸੰਘ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨ (UPSC) ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਸਿਖਲਾਈ ਕੀ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18
7. ਤਰੱਕੀ ਕੀ ਹੈ ? ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਕੀ ਹੈ ? ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
18
9. ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੀ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਵਾਧੇ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
18